

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА:
**ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМІВ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ
СУЧАСНОЇ МОЛОДІ**
на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»
з напрямку «психологія»

Студентки 4 курсу, 1 групи
спеціальності 053 «Психологія»
Прокопчук Євгенії Вікторівни
Науковий керівник:
кандидат психологічних наук,
Олександр Вікторович Білоус

Допустити до захисту в ДЕК
кафедри загальної психології
Протокол номер _____ від _____
завідувач кафедри:
доктор психологічних наук, професор
Юрчинська Ганна Кирилівна

(підпис)

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗВІТ ЩОДО ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ	6
1.1. Введення у поняття «соціальна адаптація», основні положення та концепція терміну	6
1.2. Студент як об'єкт вивчення механізмів соціальної адаптації у сучасної молоді	13
1.3. Соціально-адаптивні програми та комплекси як приклад систематизованої роботи із покращенням рівню адаптивних механізмів у сучасної молоді	21
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ІЗ УРАХУВАННЯМ ЇХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ	27
2.1. Обґрунтування методологічного апарату емпіричного дослідження.....	27
2.1.1. Обробка даних на основі системного аналізу та гістограм	28
2.1.2. Гендерний аналіз результатів дослідження	35
2.1.3. Структура педагогічного супроводу студентів із метою покращення адаптивних механізмів	37
2.2 Висновки до першого та другого розділів	42
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46

ВСТУП

Актуальність дослідження.

Проблематика такого явища як соціальна адаптація особистості займає одну з провідних позицій психологічного дослідження. Це є фундаментальною основою та одним із самих обговорюємих питань взаємодії особистості із навколишнім світом. Цей предмет завжди викликав інтерес у провідних науковців на протязі багатьох років. У наш непростий час актуальність цієї проблеми є незаперечною та лежить на поверхні відкритим питанням сучасного світу.

Зміна стандартної структури соціуму не буде приносити очікуваних результатів без знаходження у своєї основі реалізацій актуальних бажань та потреб сучасної людини. Якщо реформація суспільства буде орієнтована на гуманістичні цінності переважаючого соціального пласту людського соціуму то вона буде більш обгрунтованою та перспективною, направленою на успіх. Тобто у виборі направлення перебудування має місце звертання особливої уваги на процеси які сприяють досягненню поставлених цілей особистості. Індивід має властивість до оцінки змін у аспекті придбання та втрат у власному житті. Якщо зміни передбачають реалізацію потреб, то індивід усіяко їх підтримує, якщо ні – активно відторгує, тобто бере на себе критикуючу роль перевірки нових подій. Це вказує на те, що успішність зміни структури соціуму залежить від характеру адаптації особистості або населення до нових соціальних умов.

З цього витікає важливість вивчення механізмів адаптації людини, бо це дослідження може дозволить виявити корінь та зміст відбуваючихся змін.

Мета: теоретично обгрунтувати та дослідити особливості механізмів адаптації сучасної молоді на прикладі студентів;

Об'єкт: соціально-психологічна адаптація сучасної молоді;

Предмет: дослідження особливостей механізмів психологічної адаптації сучасної молоді;

Завдання дослідження:

1. Теоретично дослідити поняття механізмів соціальної адаптації.
2. Підбір психодіагностичних методик та вибірки для дослідження особливостей механізмів соціальної адаптації у студентів.
3. Показати взаємозв'язок між індивідуальними якостями студентів та їхніми механізмами соціально-адаптивних процесів.

Методи дослідження: Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс теоретичних та емпіричних методів наукового дослідження: з теоретичних це аналіз, систематизація і узагальнення психологічних даних з проблеми дослідження; емпіричними ж є психодіагностичні методики: критерій Вілконсона-Манна-Уїтні, програма SPSS для надання систематизованого аналізу даних, методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонда, морфологічний тест життєвих цінностей В. Ф. Сопова, Оксфордський тест аналізу особистості, самоактуалізаційний тест САТ.

Критерій Вілконсона використовувався у зв'язці із SPSS, через цей статистичний тест я склала список досліджуваних, обчислила різницю між індивідуальними значеннями та проранжувала абсолютні величини різниць. Це стосується вибірки випробуваних та статистичних результатів наприкінці дослідження.

У методиці діагностики Роджерса-Даймонда стимульний матеріал представлений 101 твердженням, які сформульовані в третій особі однини, без використання будь-яких займенників, що було зроблено для уникнення прямого ототожнення. У методиці передбачено досить диференційовану, 7-бальну шкалу відповідей.

Кожен з них розраховується за індивідуальною формулою, знайденою емпіричним шляхом. Інтерпретація здійснюється відповідно до нормативних даних, розрахованих окремо для підлітків.

Емпірична база дослідження: дослідження проводилося на базі факультету психології КНУ та НПУ імені Драгоманова, а саме 1-6 курсів. Досліджуваними виступали 112 студента -факультету психології з різних курсів, 72 особи - жінки, а 40 - чоловіки. Також участь у опитувальнику брали

участь студенти іноземного походження у співвідношенні 16%. Вік вибірки – 17-25 років.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, сумісних висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаної літератури. Повний обсяг дипломної роботи становить 46 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗВІТ ЩОДО ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ

Введення у поняття «соціальна адаптація», основні положення та концепція терміну

Людина, яка по сутності є продуктом еволюції живої матерії, має своє специфічне середовище існування - суспільство, яке закономірно передбачає особливу форму адаптації – соціальну адаптацію. Механізми та методи побудови теорій, які бездоганно діють у біологічному і психологічному процесу адаптації, безсилі проти здатності людини до енергійної та творчої діяльності.

Цей факт є основною концептуальною передумовою, що об'єднує різноманітність соціального дослідження адаптаційного механізму. Звернення до наукових джерел та їх якісний аналіз показує, що весь масив відповідної літератури можна розділити на три блоки. Підставою для поділу є не специфіка, а конкретний секторний підхід і три групи концепції. Проблеми соціальної адаптації включають:

- 1) вивчення її сутності та характеру;
- 2) вивчення спеціальної стратегії для усвідомлення процесу соціальної адаптації, а також її критерії як результату конкретної діяльності;
- 3) пошук конкретних процесів соціальної адаптації та соціалізації особистості.

Слід зазначити, що звернення до питань соціальної адаптації з глибоких наукових позицій (хоча навіть у вченнях Платона та Арістотеля можна знайти відголосок цієї проблеми) почало розвиватися з середини ХХ ст., яке було необмежене у рівні свого теоретичного поля. Безперечно, прояв його поширюється через інтерес вчених до галузі людської діяльності, можливостей людини, її вивченні як суб'єкта громадськості. Тому міцно закріпившись у науковому розумінні біологічної адаптації як процесу пристосування організмів

до змін екологічних факторів, воно було недостатнім у необхідних доповненнях, пов'язаних із соціальними характеристиками особистості.

Існують й інші причини поділу наукових праць, пов'язаних із соціальною адаптацією, на основі підходу до виділення, що представляють собою, по сутності, сукупність методологічних принципів її вивчення: на системність, інформаційні, культурні, діяльнісні, а також приватні концептуальні напрямки досліджень: поведінкова, психоаналітична, гуманістична тощо. Однак останні не кваліфікуються ні разом ні індивідуально, для універсальних пояснювальних принципів, які характеризуються відносною неточністю методології і відсутністю логічної послідовності в теорії адаптації, «винесена» з цих понять.

На основі інтуїтивного-контекстного припущення, автору цього дослідження не вдалося знайти жодного переконливого та інформативного доказу наукового інтересу цих сфер. Тим не менш, навіть зараз деякі ідеї представляють особливе значення в контексті інструментального та технологічного розвитку, управління додатками, механізми соціальної адаптації. Досить спірною здається перша класифікація, оскільки, по суті, культурний, системний та інформаційний підходи є аспектами діяльності людини, а тому являють собою підструктури з діяльнісним підходом, тоді як у науковій літературі вони представлені як самостійні напрямки.

Спроба синхронізувати та впорядкувати багато напрямків дослідження соціальної адаптації призвела думку авторів до переконання, що всі вони так чи інакше схилиються до однієї з двох припущень. Перший передбачає вивчення статичних і теоретичних аспектів адаптації, другий - його динамічні (прикладні) аспекти.

В той же час, розглядаючи у своєму «статичному» аспекті, категорія «соціальна інтеграція» не основна, а одна у контексті будь-яких змін, які тлумачаться як співмірне з об'єктивним перетворенням та змін умов життя та трудового права. Відповідно, виявляється, що в рамках цього напрямку соціальна адаптація розглядається як безперервний процес формування і відновлення рівноваги в

«людина - суспільство». У цьому сенсі методологічний каркас філософського аналізу соціальної адаптації виступає як постулат пристосування у відповідь на вплив соціального середовища, тобто зменшення динаміки діяльності людини до максимального процесу зближення людини із суспільством.

Як приклад представлені дослідження, пов'язані з вивченням початкового етапу переважно «входження» в конкретне соціальне середовище. В даному випадку мова йде про етап адаптації особистості до основних стандартів, вимоги, різні способи діяльності, до її нових умов. Найбільш розвиненим і досить популярним в цьому відношенні є професійне дослідження адаптації людини, праці про школу та студента у контексті адаптації, а також деякі актуальні філософські роботи пов'язані з дослідженнями в процесі соціалізації.

Слід чітко пояснити, що це положення йде не всупереч вищезазначеній позиції, що належна соціальна адаптація у філософському аспекті пов'язана з творчо-перетворюючою діяльністю в індивідуальному середовищі. Це означає, що початкова фаза «входження» у будь-яке соціальне середовище є лише актом «пристосування», засвоєння і привласнення існуючого соціального досвіду. Це перший крок вступу в людину суспільства, що є початком його надзвичайного стану як суб'єкта суспільних відносин, повноправний член суспільства, є фундамент, на якому потрібно встановити і який зрощується процес розвитку людиною його особистості. Звичайно, той факт, що ці аспекти, що відображають початкових форм індивідуального та соціального симбіозу, не може залишатися поза інтересами соціальної філософії, але у контексті соціальної адаптації, вони є ключовими у вивченні його онтологічної сутності.

Друга тенденція у вивченні соціальної адаптації пов'язана з її динамічним аспектом, що обумовлює широку інтерпретацію цього процесу, яка може спотворити, або навіть заперечити його вихідне визначення. У цьому процесі характеристики інструментів відновлення балансу, різноманітні зміни, у відповідь на вплив соціальних ЗМІ перестають мати вирішальне значення для соціальної адаптації.

Режимами перетворюючої діяльності є: творчість, практика, поступальний розвиток людини та її рішучість. Це явно суперечить наміру залишатися в єдиній адаптаційній парадигмі і змушує її прихильників, по суті, мати справу з неоднорідністю "лічильника" діяльності людини, всіляко регулювати базу і істотно розширити категорію «соціальна інтеграція».

Слід виділити особливу категорію соціального дослідження адаптації, які становлять деякі з теоретичних конструкцій, присвячені вивченню її несвідомого аспекту. Але такий розвиток подій навіть в складний час навряд чи можна назвати концептуальним; скоріше вони нагадують фрагментовані результати приватних досліджень - побічні продукти головних цілей вчених (З. Фрейд, А. Фрейд, Х. Гартман). Ми говоримо про несвідоме, яке опосередковане різними формами людської діяльності в напрямку його боротьби з психопатологічними станами, неврозами, фрустраціями (тут адаптація зливається з основними реакціями психологічного захисту) при народженні, вкорінені в біологічних структурах, спроби «Его» знайти баланс між ірраціональними потребами людини і соціальними регуляторами його діяльності; про визначення площ діяльності, які мають найбільші шанси на адаптацію соціального довкілля тощо.

Розглянуто, що критерій успішної соціальної адаптації є результатом збалансованих відносин між людськими потребами та вимогами середовища. Логічним наслідком цього визначення є посилення на категорію діяльності та виду підходу, який у даному випадку по праву може слугувати методологічним принципом його вивчення.

Звичайно, будучи універсальною категорією, що претендує на пояснення природних та соціальних основ людського розвитку та людства в цілому, категорії діяльності потребує уточнення щодо соціальної проблеми адаптації. У зв'язку з цим важливо виділити кілька моментів. Перше стосується природи процесу соціальної адаптації, яка має активний характер.

По-перше, соціальна адаптація – це завжди своєрідна установка людини і соціального середовища, їх взаємодія та взаємний вплив за рахунок визначення принаймні двох важливих факторів: особливості взаємодіючих агентів і вплив зовнішнього середовища. У цьому контексті логічно припустити, що подібною адаптивною взаємодією можна описати два організаційні рівні: внутрішнє - між людиною та навколишнім та зовнішнє, виступаюче як зв'язок між людиною, суспільством і природним середовищем. Останнє становить актуальний науковий інтерес з точки зору екологічного виміру взаємодії між людством та природою, що зумовлене, у свою чергу, з екологічної точки зору соціальної адаптації.

По-друге, характер діяльності соціальної адаптації потребує уточнення з точки зору комплексного вивчення різноманітних проявів екзистенційної особливості людини в певній діяльності. Важливим стає вивчення динаміки характеристики соціальної адаптації в цілому та її окремих компонентів, компонентів та детермінант що характеризують своєрідність фази адаптації, її етапів.

По-третє, необхідно звернути увагу на специфіку особи з точки зору її внутрішніх відносин до реальності і до себе в кожному мить. Більше того, можна стверджувати, що ставлення людини є центральним у системі широкої характеристики складу соціальної адаптації. У цьому процесі це є рівнем свідомості та самосвідомості індивіда як ступеня розвитку в процесі саморегуляції, самоконтролю та самооцінки, тобто встановлення рівноваги між зовнішніми впливами, внутрішнім станом і різноманітними формами людської поведінки.

Ці три позиції є, на мою думку, проявом самоусвідомлення, та охоплюють всі рівні організації соціально-адаптаційного процесу і якісного аспекту соціальної адаптації. Розгляд проблеми, яка нас цікавить, з цієї перспективи наводить на думку про два можливих шляхи методологічного аналізу сутності соціальної адаптації в контексті діяльнісного підходу: мікроаналіз та макроаналіз. У першому випадку, об'єктом дослідження є масштабна соціально-адаптаційна

діяльність суспільства, що передбачає розгляд соціального процесу як глобальної реальності наперед встановленої природою еволюційного механізму, що складається з людей та суспільства загалом.

Однак використання цього методу як науко-методологічної практики задля осмислення соціальної адаптації має істотний недолік. Це є пов'язано з тим, що розглядаючи соціальну діяльність, наприклад, спеціальну адаптаційну діяльність, виявляється, що вона спрямована на задоволення зростаючих потреб людей. Навіть контекстне уточнення позиціонування і чітка соціальна адаптація як механізм соціалізації, розвиток та еволюція не прояснює можливості вирішити питання щодо його сутності. Ви можете знайти вихід, якщо йти шляхом діалектичного протистояння соціальної адаптації та соціальної дезадаптації.

Вважаючи ці поняття корелятивними (наприклад, те саме, що поняття добра і зла), і визначаючи одне за іншим, можна побудувати систему теорії соціальної адаптації з точки зору еволюції суспільства. У цій формі суспільство та стратегія життєдіяльності зумовила її еволюційний характер розвитку, що відповідає законам розвитку природного середовища, і може служити критерієм соціальної адаптації, яка не є співмірною і відповідно є соціальною дезадаптацією. З іншої сторони, можна сперечатися про вибір іншого критерію в тому самому аспекті.

У ході соціальної еволюції у діяльності і суспільної праці, по суті, об'єктивно здійснюється вибірковий «поділ» людей, що мають «необхідні» особливості для повноцінного функціонування в цьому суспільстві (соціо - адаптовані) та люди, які їх не мають (соціо - непристосовані). Іншими словами, соціальну адаптацію можна досліджувати з точки зору описаних підходів принаймні на двох рівнях загальності, з найбільш загального опису еволюції людства в контексті його зв'язку з природним середовищем (макро аналіз), до опису певних форм взаємодії стратегії та конкретні предмети з даним суспільством в загальне (мікроаналіз).

Методологічна межа такого аналізу у будь-якому випадку була би дихотомією «соціальна адаптація – соціальне виключення», і комплекс діалектичних відносин всередині нього як певна форма та стратегія суспільства, з одного боку, і діяльність - конкретні дії особи з іншого боку. Принцип визначення системи грає вирішальну роль у процесі соціальної адаптації розвитку, визначаючи його специфіку на кожному етапі життя та визначення її конкретних критеріїв. Ці критерії є відносними, але мають принаймні дві спільні підстави, які можна позначити як екологічну та антропологічну.

Особливості конкретного історичного періоду викликають уточнення цих критеріїв, але в будь-якому випадку, з точки зору описаного підходу, вони претендуватимуть на пріоритет соціальної адаптації через соціальну дезадаптованість з точки зору регулювання оцінних категорій суспільної свідомості. Щодо вкрай узагальненої форми, з одного боку, вони будуть позначатися відповідно належною та «позитивною» формою життя, процес ефективної взаємодії та стосунків з суспільством і природою; з іншого боку, негативний, безрезультатний, в осудливій формі та мотиві у явищах соціальної дійсності.

Другий аспект соціальної адаптації, в контексті діяльнісного підходу, може бути розкритий в терміні дослідження динамічних характеристик соціальної адаптації в цілому та її окремих компонентів та детермінант, що характеризують унікальність фази адаптації, а також її етапів. Цей аспект методологічно відноситься до адаптації системного підходу (є одним із аспектів діяльнісного підходу), що розкриває комплекс діалектичних зв'язків між особистісним вихованням, з одного боку, та ефективним в індивідуальному, з іншого. Це також важливо у принципі системної детермінації, що дозволяє дорозглянути різні компоненти соціальної адаптації як детермінант розвитку адаптаційного процесу як цілого та одночасно виконувати координаційну роль на різних етапах адаптації, забезпеченні реалізації важливого для цілей предмета діяльності, що забезпечує стабільність і безперервність процесу адаптації.

Системний аналіз дозволяє побачити кілька причин для поділу структурних компонентів адаптації. Можна визначити найпоширеніші з них, таких як еволюційно-онтогенетичний, з позиції якого можна вважати біологічно - фізіологічний, психологічний та соціальний рівні адаптації як етапи визначення особистісним розвитком індивіда та його надзвичайності як суб'єкта діяльності. Тоді соціальна адаптація стане логічним завершенням найвищого рівня, якого людина може досягти в процесі розв'язання різних його життєвих протиріч. В цьому відношенні вона постає як специфічно людська форма вирішення суперечностей, що виникають у відносинах системи «особистість – соціальне середовище».

У цьому перспективний і фундаментальний напрямок дослідження, особливості структури соціальної адаптації, на нашу думку, буде вивчатися різні стратегії індивіда поведінка в важкій, на його думку, ситуації. У найзагальнішому вигляді ці стратегії можуть бути представлені у площині прогресивного розвитку особистості. На початковому етапі, с переважаючою біологічно-адаптивною поведінкою, це буде представлено у пасивній стратегії подолання.

Основними з них є уникнення проблеми або її вирішення паразитичним шляхом із ресурсів інших, тобто та поведінка яка прийнята в тваринному паразитичному світі. Такі стратегічні та тактичні форми характерні не тільки для дітей, які перебувають на початковому етапі соціалізації, а скоріше для дорослих представників «Людини розумної». Однак це так і передбачалося, що з розвитком особистості вона постійно розширює «каталог» своїх операційних комплексів через примноження та розширення зв'язків із зовнішнім світом і соціальним середовищем.

Специфіка цих відносин визначає риси особистості людини, потреби, цілі, мотиви, емоційно-вольові, логічні риси. Психологічна адаптація спрямована на досягнення внутрішньої цілостності та ідентифікації за рахунок задоволення індивідуальних особистісних потреб в соціальному середовищі. В цьому

випадку, чим менша «ціна» діяльності, тим більш адаптивною є особистість в цілому.

Тому соціальна структура разом з адаптаційним процесом дозволять виявити ці детермінанти, відображаючи співвідношення конкретних видів діяльності і продуктивність «психологічних витрат» людини. Форма буде визначена адаптивною поведінкою (керуючою поведінкою) і буде залежати від характеру операцій, різними комбінаціями цих психологічних структур: когнітивної, емоційної та поведінкової.

Нарешті, соціальна адаптація - вища форма людських стосунків та соціальних середовищ, в яких індивідуальне мислення допускає протиріччя у власній структурі, вибираючи активні стратегії, які призводять до особистісного розвитку, самоактуалізації та самореалізації в соціальному середовищі. Діалектика людського життя означає, що воно здається розумним, свідомим, активним, активним буттям та просто засвоює соціальний досвід, але засвоює його окремо, відмінно від інших, відповідно зі своїми потребами, з особливостями його особистості. Кожна людина протягом свого життя стикається на своєму шляху лише з низкою проблем, які людина вирішує, відповідно, по-своєму використовуючи його індивідуальні адаптаційні ресурси.

Якщо мотиви людини спрямовані на активне подолання труднощів для пошуку різних шляхів виходу, проблемна ситуація для нього – зростаючий результат нового досвіду корелятивно до вже існуючого. Це основа самоактуалізації, саморозвитку, самовдосконалення людини та людства загалом. На мою думку, зроблено остаточний висновок про сенс соціальної адаптації в цьому твердженні, його корисність і цінність для особи і суспільства в цілому, а також в тому, що з результатом цього процесу було надбане придбання людиною певних якостей та характеристик, які б допомогли їй стати повноправним членом суспільства, до якого вона належить, знайти в ньому своє місце.

Можна визначити більш конкретні причини вивчення структурних компонентів адаптації, однак, цей напрямок наукових праць, власне, і пов'язаний з біологією

та психологією, представники яких розробили методологічні напрямки дослідження, змінюючи лише модель концепції та її методологію. Наприклад, багато дослідників сходяться на думці, що лежить в основі адаптаційних мотиваційних спрямованостей довіри та почуття, цінностей і характеристик особистості. Вони визначають відмінності в стратегіях і тактиках соціальної адаптації, що відображають її якісний аспект. Інше дослідження демонструє структуру професійних цінностей у межах їх реалізації у професійної діяльності адаптивних і неадаптивних методів.

Студент як об'єкт вивчення механізмів соціальної адаптації у сучасної молоді

Розглянемо певні людські риси та рівень моралі тих аспектів життєдіяльності, що впливають із суттєвими властивостями передбачуваної поведінки у складних ситуаціях. Така схильність багатьох вчених до глибокого аналізування позитивно впливає у вигляді глибокого вивчення того чи іншого питання, аспектів адаптації, але часто через надмірне теоретизування вони втрачають ідею та порушують цілісність вивчення цього явища.

Студенти, які представляють окрему вікову категорію, мають велику академічну мобільність. Тому досягаючи їх максимальної природної та соціальної адаптації до нових умов, частково навчальних, являє собою дуже важливе завдання будь-якого закладу освіти. Адаптація визначається, зокрема, керуванням мовами навчання та суспільного життя в новій країні, рівень освіти, культурні особливості, стан дихальної, серцево-судинної систем, а також вегетативної нервової системи. Природна та соціальна адаптація іноземних студентів гірша порівняно з тими, хто здобуває освіту на батьківщині.

Соціальна та соціально-професійна адаптація студентів розпочинає з другого курсу навчання у вищому навчальному закладі та існує новий термін «професіогенез», частково в порівняльній педагогіці. Там існують цілі напрямки – психологія адаптації людини, а також психосоціальна адаптація. Психологічна адаптація впливає на здоров'я учнів та їхні стосунки. З

урахуванням адаптації виявити особливості різних типів іноземних студентів та аспекти їх адаптації відображення в дослідженнях вчених, що належать до різних галузей науки, частково можливо завдяки сфері психологи. Дуже велика робота, спрямована на адаптацію майбутніх студентів до життя та навчання, тобто соціалізація, повинна проводитися на підготовчих кафедрах, зокрема на педагогічній та психологічній з урахуванням адаптаційного процесу виборки з іноземних студентів, особливості навчання на підготовчому відділенні, перші тижні, місяців і навіть року життя в зарубіжних країнах.

Існує окрема система виховної роботи з учнями та 1-й -курсниками, а також для іноземних громадян найкраща та найшвидша адаптація до нового соціокультурного та освітнього простору. Людські типології привертають велику увагу вчених, які належать до різних галузей науки (психологія, фізіологія, педагогіка, медицина частково) з різних областей.

Є типологічні аспекти відповідно до людських типологій: етнічна, вікова (студенти представляють окремий вік категорії, є численні дослідження про життя студентів та учнів різного віку, а також особистісні аспекти дослідження від педіатрів, фізіологів, психологів та ін., існують окремі науки, а саме як педіатрія, вікова психологія та вікова психофізіологія, дитяча валеологія та ін., статеві психологія, етновікова (направлена на глибинне етнокультурне дослідження різних соціальних категорій), етногендерна психологія, етногендерна вікова психологія (вивчення та порівняння показників в іноземних студентів різних країн (чоловіків та жінок)), міжпівкульна асиметрія індивідуального профілю (декстри, справжні, приховані або примусові, амбідекстри, амбісіністри, а також інші, що характеризують ліворукість, праворукість, правооку або правооку, лівовухість або правовухість), тип темпераменту (холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік), стратегії поведінки (переживання та уникнення), локус контролю (зовнішній і внутрішній і, відповідно, зовнішній вигляд людей і внутрішні, а також визначають типи темпераменту, локус контролю та поведінкові стратегії так звані особистісні когнітивні стилі), акцентуації характерів та ін.

Типологічні аспекти оцінюються разом та частково в студентів. Педагоги повинні прийняти їх до уваги у обліку педагогічного процесу для досягнення максимальної індивідуалізації учнів навчального процесу, хоча, на жаль, це не завжди так.

Існують різновиди природної та соціальної адаптації студентів під час дистанційного та звичайного навчання, оскільки перше здійснювалося переважно з дому. Я визначила подвійну картину: одна група студентських груп показала краще результати вдома під час дистанційного навчання (завдяки звичним умовам і кращої адаптації), тоді як інші групи студентів показали кращі результати у звичайному навчанні (через уміння вислухати пояснення вчителів, побачити матеріал частково на дошці). У групах, які вивчають медицину англійською та іншими мовами окрім рідної, менше мовленнєвих проблем, ніж у студентів, які вивчають медицину тільки рідною мовою.

Це важливо, що найбільшу кількість наукових праць мали амбідекстри і у студентів з обома розвиненими півкулями мозку також спостерігається більш аніж задовільний розвиток та соціальна адаптація.

Спостерігається, що ліворукість (справжня, прихована чи вимушена) дійсно внесла великий внесок у розвиток наукового потенціалу у таких студентів, оскільки вони краще володіють іноземними мовами. Більші здібності та бажання створювати цікаві доповіді на конференціях а також під час практичних занять (будучи вчителем з успішним залученням до навчального процесу всіх студентів, активні, пасивні і навіть використання інтерактивних методів навчання, мультимедійних презентацій та іншого у виховному процесі означає успішне створення та використання різних влучних методів для соціально-освітньої адаптації студентів), талант говорити лаконічно про речі, які важко зрозуміти, цікаво про нецікаві речі та явища. Звичайно, весь цей досвід, друковані твори та численні отримані дипломи та сертифікати значною мірою визначили їхнє майбутнє.

Також можна зазначити, що найкращими у адаптаційному процесі були сангвініки та меланхоліки. Холерики та сангвініки частіше порівняно з меланхоліками виступали із вербальною методикою соціальної інтеракції, тоді як флегматики ніколи не були такими вмiлими у цієї адаптаційної сфері, а також вони переважали у невербальній інтеракції без уточнення часових обмежень у процесі. Важливо й те, що «правопівкулі», тобто лівші, не були здатні вчасно працювати в умовах обмеженого часу.

Вони були кращі під час творчого опису відкритих відповідей, ніж під час написання тестів через виборку обробки інформаційного шляху, характерного для правої півкулі, домінуючої у них: відомо, що їм важко або навіть неможливо розділити, розкласти, вибрати одне або кілька основних відповідей з багатьох, щоб виділити головне (частково в конспекті), аналізувати для «правопівкулів» через ці особливості, які представляють взагалом відмінності роботи лівої півкулі та її відмінних ознак обробки інформації послідовно. Ці операції особливо загартовані для виконання вчасно із обмежуючими умовами. Також виявлено холериків із меланхолізмом і меланхоліків з холеризмом серед студентів. Існує особливості ліворуких учнів, які необхідно враховувати в педагогічній діяльності, а також психологію в частині показників їх міжпівкульної асиметрії індивідуального профілю.

У «правопівкульних» студентів низька швидкість письма, особливо у іноземних, і до того ж з далекого зарубіжжя (переважно східні країни), що створює необхідність використовувати менше слів у схемах, таблицях, використовувати ілюстрації (кольорові краці завдяки високому артистизму домінантної правої півкулі лівшів; досить добре використовувати кольорову крейду під час запису матеріалу на дошці). Також студенти з інших країн (особливо з домінуючою правою півкулею) просили не об'єднувати літери під час запису матеріалу на дошці для кращого розпізнавання. Це також тому, що права півкуля може добре продуциувати, але не аналізувати та розділяти.

Студентів, які відстають, не можна вчити об'єднувати літери, навчаючи писати, і вони повинні самі прийти до правильного написання, не можна робити це тоді, коли саме ви керуєте навичками письма. Правильним рішенням у даній ситуації буде схематичне написання на дошці, що ілюструє між- та внутрішньопредметну інтеграцію, особливо для лівшів і амбідекстрів (була вибірка кількох студентів з іншомовної країни, які могли би зробити таку міждисциплінарну інтеграцію ідеально, маючи досвід викладання трьох навчальних дисциплін англійською мовою – медичної біології, біохімії та фізіології), щоб використовувати список основних термінів кількома мовами, зрозумілим для учнівського контингенту в методичних вказівках, які будуть прибирати мовні бар'єри і допоможуть звернути увагу на головне (часто важко знайти необхідні адаптивні матеріали для підготовки іноземних студентів, вони використовують неадаптовані матеріали з Інтернету без конкретних методичних вказівок, посібників та знаходять неправильну інформацію або, на жаль, навіть розчаровуються у вивченні матеріалу та починають отримувати погані результати). Вчитель повинен бути зацікавлений у наданні студентам добре адаптованих і коротких (до максимально можливого обсягу), точних матеріалів, повинен надати їх сам, а також допомогти знайти самотужки.

Адаптація відбувається в залежності від атмосфери в академічній групі. Важливо створювати нові групи не за порядком їх вступу в навчальні установи, але відповідно до культурної подібності та політичних особливостей країни, звідки студенти, щоб досягти максимально мирних і добрих стосунків, заснованих на дружбі, взаємоповазі та допомозі, коли це необхідно.

Неправильно з точки зору адаптаційного процесу поставити одну дівчину з ближнього зарубіжжя в групу хлопців з далекого зарубіжжя. Це є дві різні точки зору. Послідовники 1-го вважають, що дуже добре мати академічну групу, яка складається зі студентів з однієї країни, тому що вони максимально розуміють один одного і в найбільшій мірі допомагають один одному, коли це необхідно. Послідовники 2-го вважають, що це погане рішення, тому що такі учні спілкуватимуться рідними мовами і не навчатимуться, наприклад,

медицині (зокрема) на тій мові, яка потрібна, і отже не матиме задовільної підготовки.

Учитель має бути психологом і навіть другом для іноземних студентів та має допомогти їм знайти когось надійного в чужій країні для вирішення їхніх проблем або не мати їх, виявити їх виховні (якщо хтось не боїться зробити помилку під час відповіді, він зможе відповісти набагато краще порівняно з тим, хто боїться), наукового, мистецького, спортивного потенціалу, досягти максимальної індивідуалізації навчально-виховного процесу (що має бути пріоритетним напрямком педагогіки), для збереження міцного здоров'я, якнайсильнішої адаптації в максимально можливому обсязі.

У ситуації тимчасової вимушеної ізоляції, де людина огорожена від інших осіб у результаті припинення або різкого скорочення звичайних соціальних контактів та способів спілкування, в контексті різких макросоціальних трансформацій пов'язана з пандемією коронавірусу, соціальним стресом, розлади якого розвиваються у всього населення, а також у молоді. Основні психічні процеси відбуваються у підлітковому віці, а саме розвиток свідомості і самосвідомість. Завдяки розвитку с свідомості, у молоді розвивається цілеспрямований контроль зі своїм ставленням до соціалізованого навколишнього середовища та його діяльності.

Цей вік характеризується такими специфічними ознаками, як розвиток самостійного логічного мислення, образної пам'яті, індивідуального стилю мислення та інтересу до наукових досліджень.

Новизна, що формується в цей період, – це самоосвіта, тобто самопізнання, основним елементом якого є особистість індивіду. Людина прагне до самоідентифікації як особистість і як людина, залучена до соціального виробництва в трудовій діяльності. Зокрема, деякі молоді люди починають тяжіти до лідерства як майбутньої сфери діяльності. Ця категорія людей прагне навчитися коректно впливати на інших і з цією метою вивчає соціальні процеси, свідомо відображаючи їх. Питання віку індивіда характеризується у

максималістських судженнях як виду егоцентричного мислення; таким чином, розвиваючи мислення, молоді люди поводяться так, ніби весь світ підкоряється їхнім теоріям, а не навпаки.

Бажання довести власну незалежність і встановлення власної ідентичності супроводжується типовими поведінковими реакціями, наприклад «мізерне ставлення» до порад старших, недовіра і критика старших поколінь, а іноді навіть явна опозиція. Таким чином, ми бачимо, що студентське життя є періодом стабілізації особистості. Під час цього періоду, у особистості формується стійкий світогляд і розуміння свого місця в житті.

Істотним процесом цього періоду є професійно-особистісне самовизначення. Ці процеси відбуваються у сучасних студентів оточених соціальним середовищем, тому не дивний факт піддання деяких осіб панічним атакам, також пов'язаним з пандемією коронавірусу і характеризується їх стан як нестабільний, що акцентується сучасними дослідниками. Таке середовище, яке матеріалізується під час епідемії, може викликати лише почуття тривоги, дискомфорту, внутрішньої нестабільності, невпевненості у майбутньому, що дуже сильно впливає на основну концепцію сучасної адаптації до нового, постпандемічного строю суспільства.

Загострення соціальних умов під час пандемії коронавірусу призвели до різкого розширення нервово-психічних і фізичних розладів, тобто психосоматичних захворювань, які значною мірою викликані емоційними факторами. Більшість населення країни насправді переживає тривалий, вірніше, хронічний стрес що відрізняється такими характеристиками, як сукупність, універсальність і труднощі в перевірці. Як наслідок, у зв'язку з цим оголошений карантин з епідемією коронавірусу може сприяти на розвиток стану психоемоційного перенапруження і психічною дезадаптації у багатьох людей, що є по суті колективною травмою. Генералізовані характеристики соціальних стресових розладів будуть схильні до «навал» проявів соціальної дезорганізації в житті величезної кількості людей.

Крім того, поряд із глобальними політичними та економічними проблемами, важливе місце серед тригерів соціально-стресових розладів, пов'язаних із карантинном, наголосили, що у зв'язку з пандемією люди можуть отримати індивідуальні проблеми, такі як розорганізованість життя, нездатність мотивуватися індивідуалістичними та колективістськими цінностями, притаманними конкретним групам людей, відносинам між ними, емоційні та раціональні принципи. Більшість вчених погоджуються, що соціальні стресові розлади є наслідком стресу або перенапруження, викликаним соціальними факторами, що призводять до розладів, що розвиваються в процесі адаптації.

Через призму інтерпретаційної парадигми, стрес розвивається, оскільки в ситуації соціальних потрясінь суб'єкт адаптації, який перебуває на карантині оголошеним у зв'язку з пандемією коронавірусу, не в змозі адекватно оцінити ситуацію вимагаючої якнайшвидшої адаптації, отже вибирає саме мету соціальної адаптації, засоби її досягнення та адаптаційну стратегію.

Одним із напрямків діяльності пов'язаної із вивченням специфічних аспектів соціальної адаптації з 2013 року є систематична та постійна організація підтримки соціально дезадаптованих людей, у тому числі разом з іншими некомерційними організаціями та у міжгалузевому співробітництві з федеральними та спеціалізованими структурами, проектами реабілітації сімей у формі комплексного педагогічного менторінгу, психологічної, соціальної, правової допомоги прийомним сім'ям незалежно від форми опіки. Формат заходів для психологічної реабілітації, соціалізації та адаптації до життя в суспільстві представлені у формі програму системного відпочинку, одноразових програм вихідного дня, організації уроків і семінарів, курсів для вчителів, вихователів та іншого супроводжувального персоналу.

Соціально-адаптивні програми та комплекси як приклад систематизованої роботи із покращенням рівню адаптивних механізмів у сучасній молоді

Неодмінною складовою (а в багатьох подіях - основною) є інтенсивне занурення у світ мистецтва - інтегративні мистецькі та освітні програми. Кожен з проєктів знаходиться як в аутотенсивному, так і в інтенсивному розвитку, від одноразових заходів на основі одного або двох установ до циклів програм і географічного розширення пізнання.

Планування, підготовка та реалізація кожного заходу використовує цей алгоритм незалежно від змістової та методичної складових. Не зупиняючись через предмет цього дослідження на таких (звісно, стратегічно важливих) моментах, як правові, фінансові та адміністративні забезпечення, а також навчання викладацького складу, ми представляємо ту частину алгоритму, яка безпосередньо стосується процесу планування заходу.

Успіх окремих стратегій психолого-педагогічної підтримки підлітків у диференціальній шкалі оцінюється, по-перше, у можливості реалізації стратегії, яка полягає у закріпленні позитивної динаміки змін на практиці, і в подальшому досягає повторюваність результату, зниження рівня ризиків, рівня невизначеності. Безумовно, реабілітаційно-розвивальний психолого-педагогічний супровід особистості підлітка потребує єдності і взаємозв'язок змістового, методичного та організаційного компонентів. Особлива організація художньої та навчальної діяльності, враховуючи особливості підліткового віку, сприяє більш ефективній повноцінній самореалізації особистості та її інтеграції в суспільство. Звичайно, проєктування заходів ускладнюється багатофакторною та нелінійною взаємодією соціально-психологічних характеристик особистості

та соціокультурної дійсності. Крім того, підлітка слід переконати, що він/вона володіє і приймає рішення в розвитку естетичного середовища і світу мистецтва, в прийнятті культурних цінностей, у творчій діяльності.

Оптимізувати процес психолого-педагогічного супроводу, на мою думку, дозволяє створення певних організаційних умови щодо кількісного та якісного складу груп, наявності та використання у вільний час, загальні правила участі тощо. У процесі впровадження результатів опитування та тестування учасників заходів та педагогічного/супроводжувального персоналу були підтвердженням правильно обраного напрямку навчання. У ході комплексного вивчення особливостей біологічних, пізнавальних і соціальних процесів у підлітковому віці, був ідентифікований інтерес до наукової літератури, пріоритетної в організаційно-методичних напрямках художньо-освітніх програм. Розроблено організаційні умови підготовки та здійснення заходів для творчого розвитку та соціальної адаптації підлітків, які застосовано в кількох проектах і програмах для реабілітації та соціалізації підлітків. Дані анкетування, тестування та інтерв'ю на кожному етапі дослідження свідчать про достовірну динаміку зростання рівня залучення та соціальної адаптації підлітків, які беруть участь у діяльності інтеграції.

Доведено, що розуміння соматичних, когнітивних, соціальних змін у процесі становлення підлітка та відповідність певним організаційним правилам діяльності, що враховують специфіку даного вікового періоду, підвищують мотивацію підлітків, їх залучення до розробки змісту програми, стимулюють зростання пізнавального інтересу підлітків до саморозвитку та самовиховання.

Стабілізація та нормалізація психологічного стану підлітка має значне місце у соціальній адаптації людини. Велике значення має фактор повторюваності результату при використанні алгоритму організаційного процесу у діяльності різного змісту. Таким чином, можна констатувати, що врахування специфіки підліткового віку в організаційній діяльності має позитивний вплив на ефективність психолого-педагогічного супроводу психолого-соціальної

адаптації підлітків на сучасному етапі організації художньо-освітніх програм з управління підліткових соціальних ризиків.

Ці положення ведуть до розвитку соціально-педагогічного комплексу технології. Однак необхідно переглянути теоретичні припущення, які зумовили до розробки та впровадження соціально-педагогічного комплексу технології. Такі комплекси з'явилися в 60-х роках минулого століття.

Це не просте з'єднання навчальних закладів та інших об'єктів соціального призначення - виробничих, навчальних та культурних, проте певна цілісна система з її соціокультурною атмосферою, психологічним кліматом, освітньою системою. Соціально-педагогічний комплекс відрізняється від традиційного патронажу виробничих колективів над школою та від різних форм роботи в наступне: по-перше, в цілісності, комплексній системі виконання навчальних засобів соціального адаптаційного розвитку району, села, міста; по-друге, планування та організація роботи в соціально-педагогічних комплексах, яке не спирається на специфічний характер, хоча і враховується, але має мету виховного впливу: добре підготувати учнівську молодь до суспільно цінних діяльностей в навчальному закладі та за його межами, збагачувати сферу їх комунікації, тобто забезпечити якнайширший вплив на формування їх особистості, наскільки це можливо; створення умов для особистості розвитку, соціально-педагогічні комплекси дозволяють вирішувати завдання праці ефективніше навчання дітей та покращення механізмів звикання до нового середовища. Соціально-педагогічний комплекс – це відкрита диференційована система, що об'єднує різні соціальні групи людей, професійних вихователів та нових вчителів на основі взаємодії, взаєморозуміння та співпраці. Його найважливішою змістовною особливістю є створення освітнього середовища, соціокультурний потенціал якого спрямований на соціальне, психічне та фізичне здоров'я, а також на успішну інтеграцію у сучасний соціум.

Має місце бути модифікаціям такої важливої соціально-педагогічної комплексної технології в залежності від конкретних умов суспільства:

- в умовах міста, селища, села, де є велика кількість закладів (додаткової освіти, культури), які можуть працювати зі студентами. Загальноосвітній заклад в даному випадку є координатором виховних впливів, методичним центром соціалізації;

- загальноосвітнє-промислове товариство (в умовах близького сусідства з великими промисловими підприємствами).

Освітнє-підприємницька програма соціальної адаптації – це система двосторонніх відносин, що визначає як зміст, так і морально-виховну атмосферу в соціальному просторі навколо соціальної групи, а саме де місце має бути для студентського колективу, виробничого колективу, які мають бути взаємопов'язані спільним планом, спільними справами, турботами, проблемами, мають спільний соціокультурний простір; комплекс соціально-педагогічної підтримки студента, що відноситься до діяльності різних громадських служб, зацікавлених у збереженні та захисті соціальних прав студентів.

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ АДАПТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ІЗ УРАХУВАННЯМ ЇХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ТА СТАТИСТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Обґрунтування методологічного апарату емпіричного дослідження

У цьому розділі використовувалися наступні методики: методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонда, морфологічний тест життєвих цінностей В. Ф. Сопова, Оксфордський тест аналізу особистості.

За допомогою методики діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонда було досліджено особливості соціально-психологічної адаптації та пов'язаних з цим рис особистості. Ця методика напряду пов'язана із виявленням особистостей механізмів адаптації людини, так как вона досліджує індивідуальні адаптаційні фактори людини. У методиці діагностики Роджерса-Даймонда стимульний матеріал представлений 101 твердженням, які сформульовані в третій особі однини, без використання будь-яких займенників, що було зроблення для уникнення прямого ототожнення. У методиці передбачено досить диференційовану, 7- бальну шкалу відповідей. Кожен з них розраховується за індивідуальною формулою, знайденою емпіричним шляхом. Інтерпретація здійснюється відповідно до нормативних даних, розрахованих для підлітків.

Морфологічний тест життєвих цінностей (МТЖЦ) визначає мотиваційно-ціннісну структури особистості, служить для діагностики основних життєвих цінностей людини. під поняттям життєва цінність розуміється відношення суб'єкта до явища, життєвому фактом, об'єкту і суб'єкту, і визнання його як важливого, що має життєву важливість. До духовно-моральних цінностей

відносяться: саморозвиток, духовна радість, креативність і активні соціальні контакти, що відображають морально-ділову спрямованість. До прагматичним цінностям ставляться: престиж, досягнення, матеріальне становище, збереження індивідуальності. Вони в свою чергу відображають особистісно-престижну спрямованість особистості.

Розглянемо варіант міжвідомчого комплексу, який має можливості інтегрувати виховні зусилля суспільства в умовах промислового району великого культурно-промислового міста, на прикладі Києву. Соціально-педагогічний комплекс передбачає високий ступінь інтеграції різних груп у соціально-освітню систему закладу. Це забезпечує цілісний індивідуальний розвиток у контексті природних нахилів та здібностей студентів в соціальному та психолого-педагогічному просторі; вибір профілю та рівня навчання, педагогічного складу та навчальних заходів, наявність різних закладів освіти, інтеграції особистості в навколишнє середовище.

Все вищесказане потребує структурування та визначення технологічної послідовності діяльності соціально-педагогічного комплексу. Соціальна адаптація студентів є процесом і результатом педагогічної діяльності, який характеризується організованою взаємодією особистості з новим соціальним середовищем та інтеграції стабільності свого життя, самовизначення, самоствердження, самоактуалізація, саморозвиток.

Соціальна адаптація студентів реалізується в різноманітних сферах. Я вирішила обрати їх, виходячи з соціальних ролей, які має студент-майстер - громадянин, сім'янин, учень, друг, унікальна особистість. Отже, я виділила такі сфери, як суспільство, сім'я, освіта заклад, група неформального спілкування, особистісна адаптація. Педагогічне керівництво соціальною адаптацією учнів – це процес, що реалізується на основі злагодженої роботи всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, спрямованої на ефективну взаємодію людини з новим соціальним середовищем на основі підтримки, допомоги та захисту.

Педагогічне керівництво включає педагогічну підтримку, педагогічну допомогу та педагогічний захист.

Для ефективного здійснення педагогічного супроводу соціальної адаптації особистості необхідно визначити зміст цього процесу. Мені спадає на думку, що разом з певним обсягом знань і навичок особистості, її компетенцією для успішної соціальної адаптації необхідно розвивати особистісні якості та сприяти формуванню соціально прийнятної системи життєвих цінностей.

У педагогіці велика увага приділяється особистісним якостям учнів. На основі цілей виховання різнобічної та гармонійно розвиненої особистості передбачалося, що їм необхідно сформувати обов'язковий набір якостей. Вихователям для оцінки рівня освіченості також запропоновано критеріальний набір якостей. Сьогодні багато навчальних закладів розробляють «модель» випускника - один для всіх, що, безумовно, недоречно. С. Л. Рубінштейн в його теорії особистості довів, що людина - це не набір необхідних і розвинених якостей, але вміння бути особистістю означає виявляти своє ставлення до світу і до себе.

Я покладаюся саме на це розуміння людини та інтерпретацію особистісного підходу в педагогіці. У цьому дослідженні я спробувала вивчити набір рис особистості, а саме необхідних з позицій молодих людей з особистим життєвим досвідом і самовизначенням для успішної соціальної адаптації в сучасному суспільстві не у порядку визначення мети або стандарту, а у визначенні деяких з сучасних тенденцій в поглядах сучасної молоді.

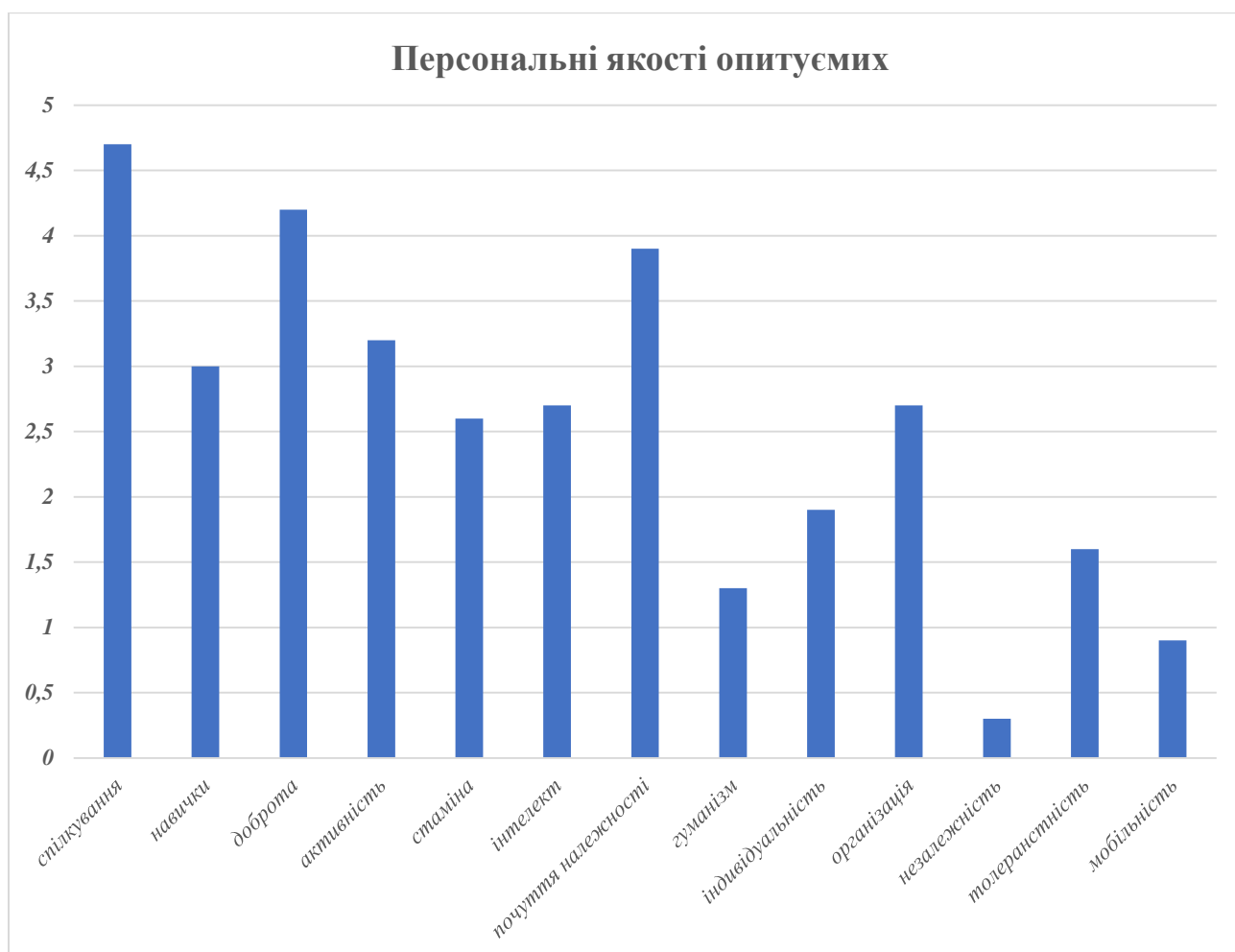
Крім того, через самоактуалізаційний тест САТ я вивчала їх ціннісні орієнтації як систему особистості прагнення, що виражаються в перевазі певних цінностей і побудовані на основі їх способів поведінки. Сформовані особистісні якості, що сприяють успішній адаптації, припустимо, що учень володіє певним обсягом знань. Як найнеобхідніше знання, респонденти обирають насамперед знання базової освіти (27,3% від виборки). Тобто знання, які учні отримують у

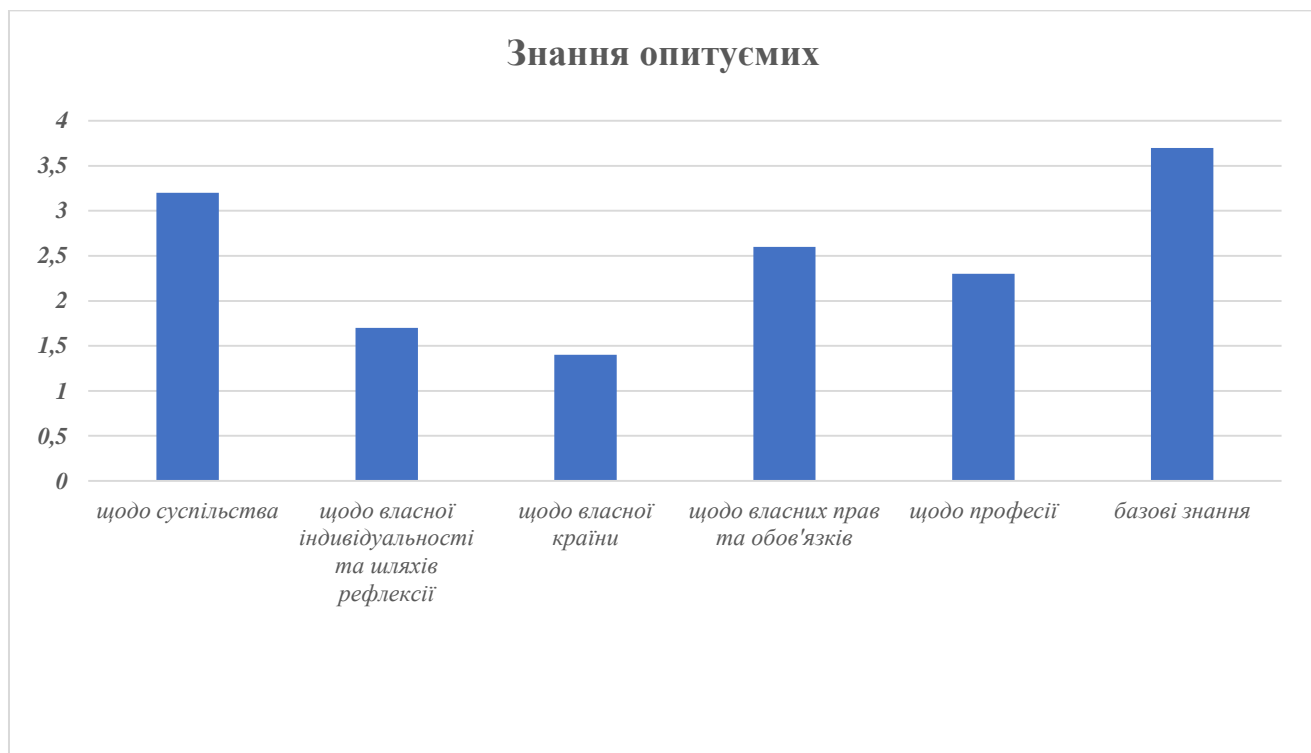
загальноосвітній школі та університеті (математика, інформатика, іноземні мови, екологія, історія тощо) необхідні для адаптації.

У цьому зв'язку важливим завданням навчального закладу є створення умов для оволодіння учнями керівною діяльністю та отримання якісної освіти. Далі респонденти назвали: знання про суспільство (31,7%), свої права та обов'язки (14,3%) про професію (13,8%), про себе та шляхи самовдосконалення (10,5%) про свою країну (8,6%), про виховання дітей (3,8%).

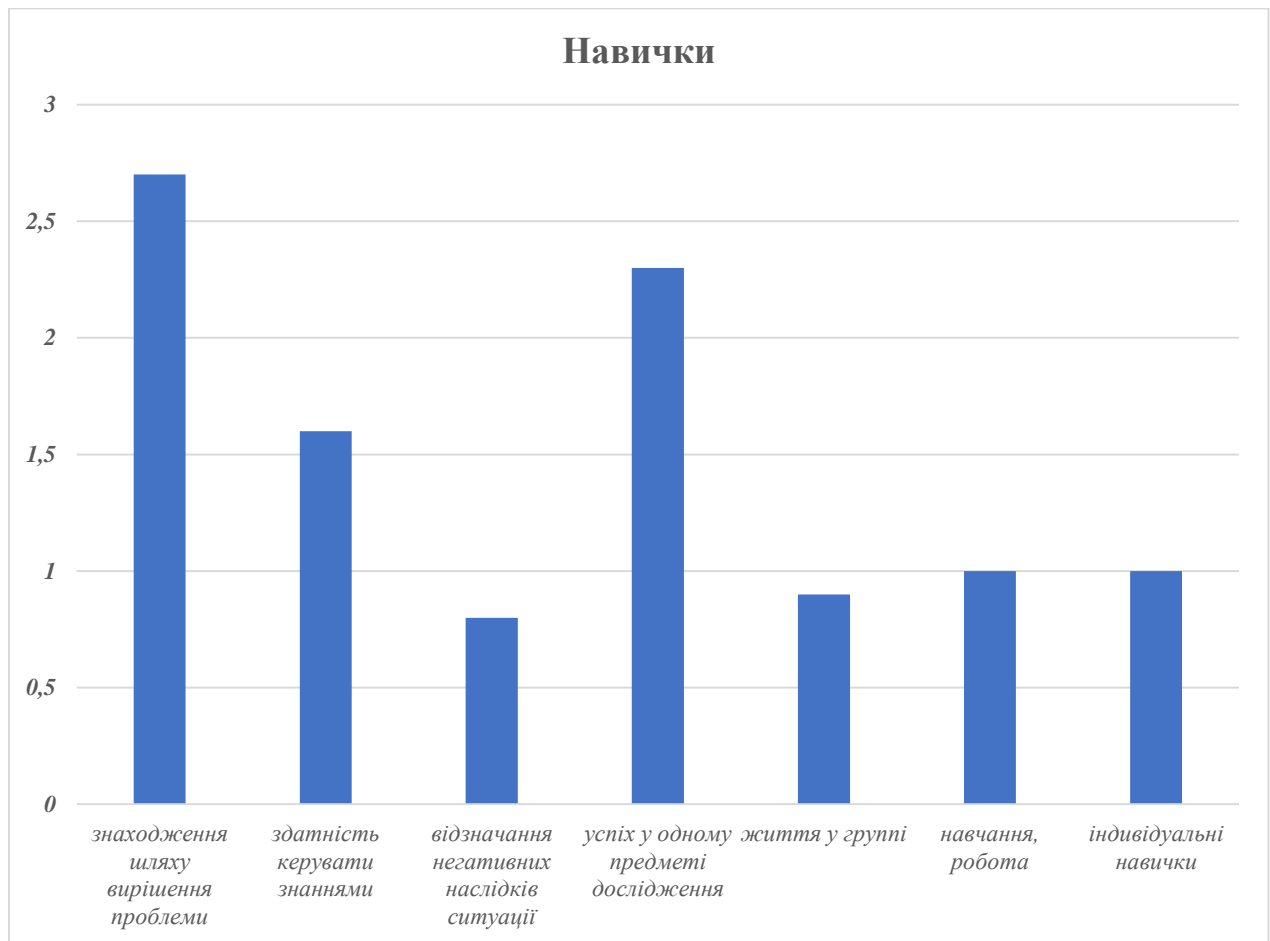
Таким чином, ці дані визначають коло знань, необхідних для успішної соціальної діяльній адаптації юнака. На основі цього можна визначити зміст навчальних закладів: впровадження факультативів, практикумів, розробки і реалізації відповідних напрямних програм.

Обробка даних на основі системного аналізу та гістограм

Отже, отримані дані про пласт найбільш значущих знань для соціальної адаптація дозволяють визначити пріоритети в роботі зі студентами, реалізації підходу, орієнтованого на учня, з урахуванням того, що цікаво та важливо для підлітків і молодих людей. Однак знання мають бути підкріплені досвідом і використані в людській діяльності. У зв'язку з цим дуже цікаві результати визначення навичок.

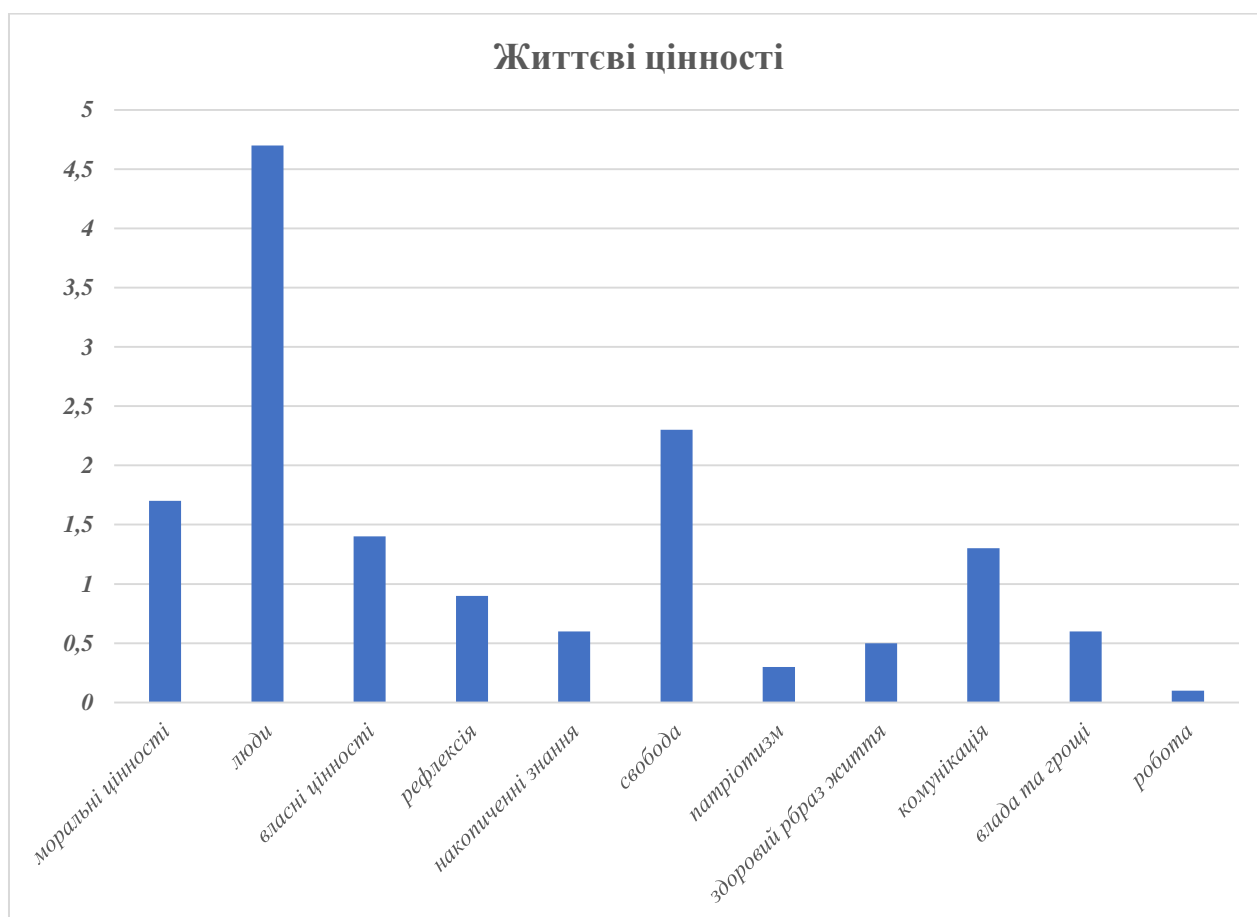

Гістограми на малюнках показує згрупований список навичок, необхідних для спілкування та адаптації. Їх досить багато. Здатність до спілкування (18,8%) отримала найбільшу кількість виборів, що співвідноситься з пріоритетом комунікативних навичок, відображених на гістограмі. Далі йде здатність до знаходження шляхів вирішення проблеми (10,6%). На мій погляд, дуже важливо, щоб респонденти визначали саме це вміння. У розумінні соціальної адаптації конкретно підкреслена здатність протистояти негативному впливу навколишнього середовища. Воно включає вміння знаходити вирішення проблем. Респонденти також виявили успіх свого об'єкта (10,2%), що свідчить про велику кількість виборів за визначенням (13,1%).

Навик співпраці в групі отримав 4,9%. Навичка самовдосконалення отримала 3,5% на виборах, 2,2% респондентів визначили вміння самостійно. Організація діяльності та вміння протистояти негативному впливу середовища, а також здатність бути корисним для суспільства отримали 1,5%.

Таким чином, організація повсякденної життєдіяльності студентів під соціальною адаптацією учнів передбачає формування певного кола вмінь. Список найбільш важливих навичек для підростаючого покоління представлений на третій гістограмі.

Все перераховане сприяє формуванню певної системи життєвих цінностей в ранній молодості.

Слід зазначити, що сукупність життєвих цінностей, визначена респондентами в ході дослідження носить гуманістичний характер. Зокрема, значення «людина, люди» отримали пріоритетну кількість варіантів і склали 30,2%, тобто близько третини респондентів. Респонденти вказали такі терміни, як «людина», «я», «батьки», «діти».

Важливими життєвими цінностями вибрали знання, освіту та працю (15,9%) респондентів; 12,2% респондентів обрали моральні цінності, тоді як здоровий спосіб життя обрали 11,6% респондентів, набір індивідуальних цінностей був обраний 10,4% респондентів. Рефлексію обрали 6,3% респондентів. Важливими

цінностями життя респонденти вважають цінності свободи (2,4%) та спілкування (3,3%), влада і гроші (2,2%), робота (0,8%). Останні наведені дані відображають, на мою думку, свою негативну тенденцію, коли значення ролі праці зменшується, тоді як гроші і влада набувають все більшого значення.

Отже, ці данні на пряму демонструють основні життєві орієнтири досліджуваних, саме через які насамперед проходить процес соціально-психологічної адаптації, будуючи основні механізми інтеграції у соціальне середовище через індивідуальні показники. Через вмотивованість матеріальними потребами та цінностями направленими не стільки як на процес скільки на результат індивіди інтегруються у сучасне суспільство, опираючи свої адаптивні механізми на отримання життєво необхідного результату, який можна отримати з більш ідеалістичнішої точки зору.

В першу чергу ключем адаптаційного процесу є комунікація один з одним та розуміння поставлених цілей щодо майбутнього існування, гуманістичні ідеї яких набувають провідне значення в успішності соціалізації індивіда в сучасному суспільстві. Дані показники продемонстрували таку направленість у піддослідних, а також прагнення вільного, вільного соіснування із індивідами, яке гармонічно зіставляється із індивідуальними моральними цінностями та потребами, що є провідною концепцією формування адаптаційних механізмів сучасної молоді.

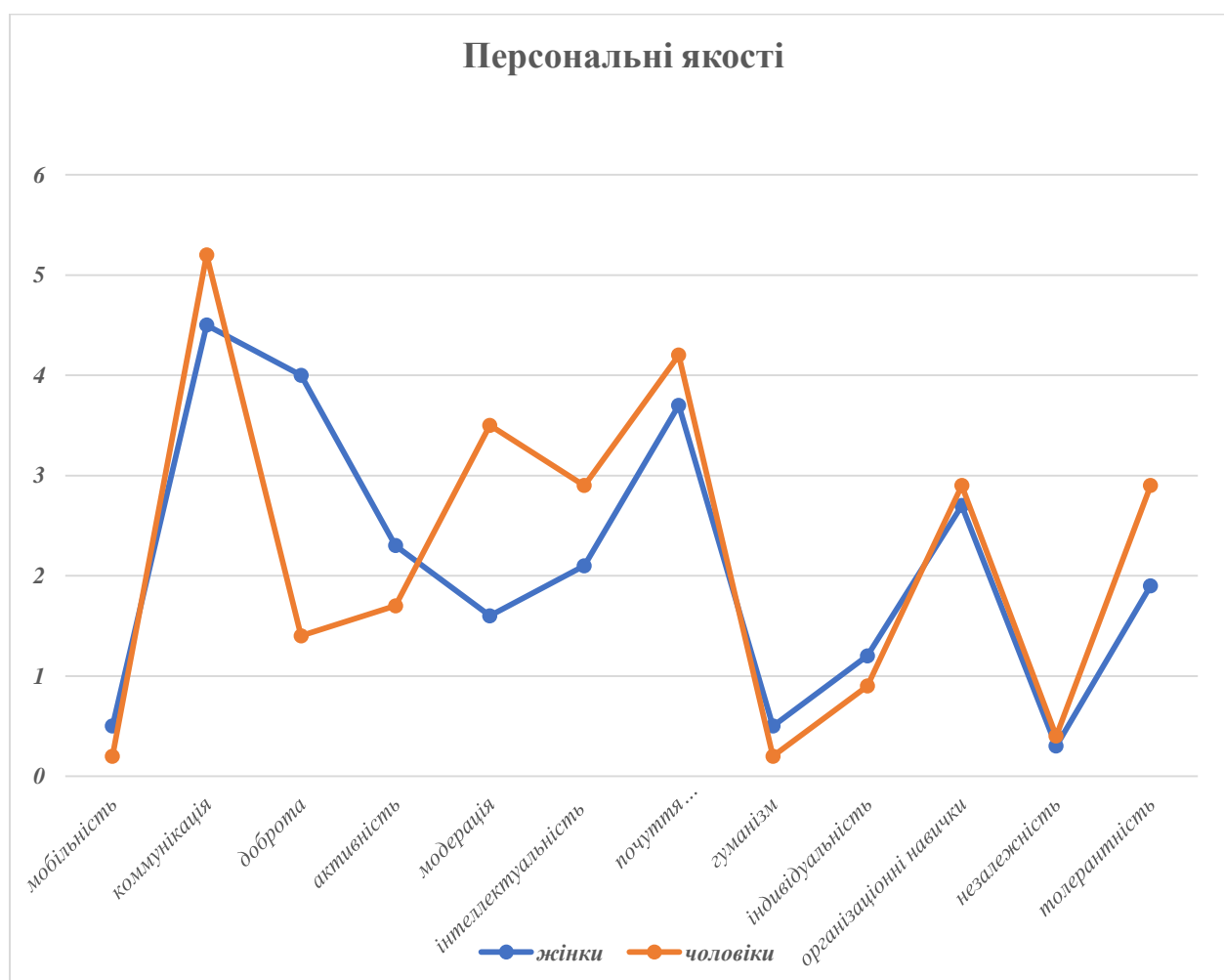
Гендерний аналіз результатів дослідження

Оскільки моя вибірка складалася хлопців та дівчат, я проаналізувала різницю гендерних виборів. Показано результати щодо особистих якостей, знань, умінь та цінностей на графіках.

Крім того, щоб виявити суттєві відмінності у відповідях хлопців і дівчат, я використовувала критерій Вілконсона-Манна-Уїтні, який використовується для

непов'язаних або незалежних вибірок для порівняння, а також для даних двох вибірок, взятих з одного або іншого статистичного всесвіту.

Таким чином, для неспоріднених зразків прийнято використовувати різних учасників вибірки. Одним з найпоширеніших є U-тест. Цей критерій використовується для оцінки відмінностей у рівні вираженості ознак для двох незалежних (неспоріднених) зразків. Ці зразки можуть відрізнятися в залежності від кількості вибірових учасників. Для даних використовувалася програма SPSS (Статистичний пакет для соціальних наук).

За графіком можна зробити висновок, що є незначні відмінності зразків відповідей хлопчиків і дівчаток за різними якостями. Завдання було у визначенні того, чи вони є значущими. Для цього використовувався U-тест Вілкоксона-Манна-Уїтні. Статистично достовірні відмінності не більше 0,05. Таким чином, дана вибірка показала істотну різницю лише з точки зору таких якостей, як «доброта, добродушність», в пріоритеті дівчата.

Засвоєні знання, які необхідні для успішної адаптації, згідно статистичних даних, не виявили суттєвих відмінностей.

Аналіз відмінностей у навичках демонструє цю здатність протистояти негативному впливу довкілля, що є значною відмінністю відповідно до статистики. Дані хлопців з пріоритетом (0, 029) дозволяють припустити, що в ситуаціях де ця здатність вимагається, вони, швидше за все, задіяні. Статистично значущими були виявлені відмінності і в особистих здібностях, у яких знову були визначені пріоритетом хлопці. Напевно, в результаті таких недорозвинених навичок, як готувати, доглядати самим за собою, які можна знайти у відповідях учнів.

За статистикою, є незначні відмінності між хлопчиками і дівчатками в їхньому виборі життєвих цінностей. Виявлені відмінності лише за значенням «сила і гроші» (0,05), якому віддають перевагу юнаки. Таким чином, аналізуючи дані, можна зробити висновок, що в найважливіших особистих якостей (знань, умінь і життєвих цінностей) у визначенні принципів відмінностей не ідентифіковано. У той же час обробка даних показала, що всі відібрані ознаки є дійсними, тому їх необхідно враховувати для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу у педагогічному супроводі соціальної адаптації учнів.

Структура педагогічного супроводу студентів із метою покращення адаптивних механізмів

Посилаючись на педагогічне забезпечення соціальної адаптації студентів на основі експериментальних даних, беручи до уваги результати теоретичного узагальнення, дані пробної інфраструктури, відповідно до запропонованих сфер соціальної адаптації, я визначила такі складові змісту педагогічної підтримки: діяльнісний, особистісний, культурний та соціальний. Спираючись на вищезазначене, визначимо зміст кожного компонента у вибраних сферах соціальної адаптації. Діяльнісна підсистема вимагає різноманітності видів діяльності, методів роботи і комунікаційної варіативності, яку пропонує навчальний заклад і забезпечує студентам залучення.

Особистісна підсистема включає роботу над самопізнанням, саморозвитком, створенням умов для особистісної ідентичності, самоактуалізації та самоствердження. Соціальна підсистема передбачає дослідження соціального середовища, соціальні проекти, розвиток та впровадження, створення соціального партнерства, оволодіння соціальними ролями.

Культурна підсистема спрямована на підвищення культурного рівня учнів та батьків. Хоча всі ці компоненти тісно пов'язані один з одним, я знаходжу необхідним визначити саме ці чотири, як соціальну адаптацію особистості. У нових умовах соціального середовища є дві складові: процесуальна і результативна, які ми розглядаємо в єдності предметно-діяльній та соціально-психологічній складових. Однак учні також повинні засвоювати знання, цінності та значення, які ґрунтуються на діяльності, поведінці та спілкуванні.

На основі наведених вище ідей визначимо зміст кожного компонента в виділених напрямках соціальної адаптації. Проблема соціальної адаптації особистості розглянута у науковій літературі, переважно у філософському, соціологічному та психологічному аспектах. І хоча людині притаманна біологічна форма адаптаційної діяльності по відношенню до зовнішнього середовища, вона насамперед є публічною особою, що набуває «надбіологічний» соціальний характер.

У цьому випадку соціальна адаптація розглядається як форма взаємодії між індивідом і соціальними групами з соціальним середовищем, в якому вимоги узгоджуються з його учасниками в міру процесу адаптації відповідно до вимог суспільства.

У цьому контексті проблема соціальної адаптації аналізується у філософсько-соціологічній літературі, яка вказує, що людина самодіяльний суб'єкт і вона може розвиватися у різноманітних напрямках.

У педагогічному контексті соціальна адаптація студентів буде розглядатися як процес і результат належним чином організованих взаємодій особистості з

новим соціальним середовищем, що характеризується стабільністю життєвого циклу, самовизначенням, самоствердженням, самоактуалізацією та саморозвитком.

Проблеми педагогічного забезпечення соціальної адаптації вивчені недостатньо з теоретико-методологічної перспективи. Про це свідчить аналіз наукових праць щодо підтримки соціальної адаптації студентів, у яких не вистачає досліджень щодо педагогічного супроводу студентів у контексті соціальної адаптації.

На основі аналізу результатів емпіричного дослідження виявлено найбільш життєво важливі цінності, знання, уміння, особистісні якості, сформованість яких забезпечує успішну соціальну адаптацію учнів.

Техніка незавершених речень, принцип пріоритету розумної достатності, математичні методи статистичного аналізу дозволили визначити набір особистих якостей, знань, умінь учнів і цінностей, які мають вирішальне значення для формування у цілеспрямованій діяльності вчителів. Там були визначені 4 складові педагогічного забезпечення як теоретичні та методологічні основи педагогічного супроводу соціальної адаптації студентів: діяльнісної, особистісної, культурної, соціальної. Вони відповідають основним сферам індивідуальної соціальної адаптації.

Для кожного компонента були визначені наступні аспекти: що таке набір знання, що забезпечують соціальну адаптацію особистості в суспільстві (культурний компонент), які життєві цінності сприяють адаптації (особистісний компонент), які навички (компонент діяльності) та соціальні ролі (соціальний компонент). Пріоритет знаходиться у педагогічному супроводі студентів.

Хоча, здається, існує більше інтересу та доказів щодо впливу соціально-афективних особливостей про подолання та благополуччя (конструкції, які опосередковано стосуються характеристик соціальної адаптації), деякі дослідження показують, що когнітивні фактори, здається, підтримують ці

процеси, тоді як на когнітивні фактори негативно впливають також травматичні та стресові ситуації та в труднощі з регуляцією емоцій.

Зокрема, ці дослідження показують, що такі аспекти, як робоча пам'ять, довготривала пам'ять, когнітивний контроль та інші грають роль у регуляції емоцій, які можуть допомогти механізмам подолання та стійкості, водночас ці індивідуальні особливості стикаються з труднощами під час проживання в несприятливому середовищі або проходження через стресові ситуації.

Як і у випадку соціально-афективних змінних, слід розглянути кілька когнітивних змінних. Проте ми візьмемо до уваги ті, які можуть мати асоціацію із соціальною адаптацією за літературними даними: робоча пам'ять, плавний інтелект, обчислення, ймовірнісні міркування та логічні міркування. Робоча пам'ять є широко досліджуваною когнітивною функцією, якій можна допомогти прогнозувати соціальну адаптацію у вразливих контекстах.

Є деякі докази того, що оперативна пам'ять зменшується у людей, які живуть у бідності, і, здається, має велике значення для соціальної адаптації через її зв'язки з когнітивним контролем, поведінковим гальмуванням, інтелектом та виконавчими функціями. Усі змінні, які були пов'язані з важливими аспектами соціальної адаптації, визначені як академічний успіх або саморегуляція.

Хоча, здається, що якщо знати про те, як робоча пам'ять впливає на соціальну адаптацію, було виявлено, що робоча пам'ять та емоційне розпізнавання негативно функціонують з людьми із шизофренією у питанні вирішення соціальних проблем.

Крім того, відомо, що робоча пам'ять пов'язана з метакогнітивними навичками, хоча вони виявилися вирішальними для різних аспектів соціальної адаптації до повсякденного життя та в умовах хронічного соціального стресу.

Було припущено, що ці об'єкти можуть бути значущими змінними, які впливають на соціальне життя, та на адаптацію також у позитивному напрямку, згідно з важливими попередніми висновками. Флюїдний інтелект – це

когнітивна здатність, яка виявилася дуже важливою для декількох функцій, таких як емоційна регуляція та теорія розуму.

Низький рівень інтелекту пов'язують із схильністю до фізичного насильства, вживання наркотиків, найгіршого сприйняття психічного здоров'я та до нижчої самооцінки. Навпаки, було показано, що кристалізований інтелект або тести на словниковий запас, які використовуються для вимірювання кристалізованого інтелекту, негативно пов'язані з поведінковою імпульсивністю підлітків та академічною неуспішністю. Крім того, викристалізований інтелект начебто є необхідним для конкретних образних міркувань, які можуть вплинути на контекстні інтерпретації.

Хоча є докази, що підтверджують зв'язок між вищезгаданими змінними та соціальною адаптацією, необхідно зробити іншу відмінність: яка група змінних - когнітивна чи соціально-афективна - матиме більшу прогностичну силу щодо соціальної адаптації. Як когнітивні та соціально-ефективні здібності диференціюються та з'єднуються, досі є предметом гострого суперечки, і важко оцінити, чи є соціально-афективні чи когнітивні змінні більш важливими для соціальної адаптації, оскільки обидва виміри глибоко пов'язані.

Однак «когнітивні функції високого порядку» (як когнітивні змінні, включені в це дослідження) показали, що вони пов'язані з регуляцією емоцій: регуляція емоцій впливає на ефективність пізнання і навпаки. Однією з цілей цього дослідження було перевірити вплив обох типів змінних соціальної адаптації в ієрархічному підході. Цей вид аналізу було обрано, щоб знайти відмінності у вагах кожної групи змінних над соціальною адаптацією. Було припущено, що здатність когнітивного контролю залежить від емоцій і це емоційні тенденції важливі для регуляції поведінки.

Таким чином, це не дивно, що знаходять все більше доказів взаємозалежності пізнання та емоцій, оскільки вони спільно функціонують. Слідом за цим міркуючи, я проаналізувала вплив, когнітивні змінні якого додають до відносин між соціально-афективними особливостями та соціальною адаптацією.

Очікувалося, що кожна когнітивна та соціально-афективна змінна, вибрана за допомогою ретельного огляду літератури, буде окремо показувати значну кореляцію із соціальною адаптацією, що всі виділені соціально-афективні і когнітивні змінні значно передбачають соціальну адаптацію, якщо вони включені до глобальної моделі, що соціально-афективна модель передбачала б більший відсоток соціальної адаптації дисперсія, ніж когнітивна модель, і що змінні когнітивної моделі покращать прогноз соціальної адаптації за межами соціально-афективних змінних.

Висновки до першого та другого розділів

Людське життя не є передбачуваним або детермінованим. Процес адаптації визначає здатність людини забезпечити активність і виживання в умовах невизначеності. В. О. Хансен вважав, що особливість системного підходу полягає в тому, що система досліджується як єдиний організм з урахуванням внутрішніх зв'язків між окремими елементами та зовнішніх зв'язків з іншими системами та об'єктами.

Це відповідає притаманній посткласичній науці парадигмі цілісності, згідно з якою Всесвіт, суспільство і людина є єдиною цілісністю. Діяльний підхід виражає діалектичну взаємодію адаптанта з адаптаційним середовищем, що виступає як причина адаптаційної потреби. Тут адаптація розглядається як пристосування до мінливих факторів зовнішнього середовища, рідше до себе, що пояснюється складністю вивчення адаптації у внутрішньоособистісному просторі людини.

Отже, ідея адаптації належить теорії стабільності внутрішнього середовища К. Бернарда. Саме завдяки цій стійкості жива система набуває відносної незалежності від зовнішніх впливів, пристосовується до середовища.

Адаптація:

а) пристосування будови і функцій організму, його органів і клітин до умов середовища, яке в ситуації з людиною має біологічні та психологічні компоненти, кожен з яких на різних рівнях забезпечує процеси гомеостатичної рівноваги у взаєминах між особистістю та навколишнім середовищем ... найважливіше те, що вона здатна до довільної психорегуляції своїх станів, дій, поведінки загалом;

б) пристосування людини як особистості до умови суспільного життя шляхом прийняття і дотримання загальновизнаних вимог, норм і цінностей соціального середовища з метою задоволення своїх потреб, мотивів, інтересів;

в) універсальна тенденція до встановлення або відновлення рівноваги між людиною і суспільством, законне існування, конкретний прояв якого відбивається в динамічній єдності протилежних тенденцій -акомодації та асиміляції;

г) функціональна основа розвиваючого взаємодії людини з соціальним середовищем, що передбачає широке використання культурних знаків і засобів комунікації і дає їй можливість самоствердитися і реалізувати себе в суспільстві через актову діяльність і професійну діяльність».

Психофізична адаптація - це процес, який викликається зміною психофізіологічного стану людини під впливом факторів дезадаптації, що потребує одночасного та узгодженого взаємовпливу систем психофізіологічного стану з метою ефективної підтримки діяльності в нових умовах. Під психічною адаптацією розуміється процес взаємодії особистості з навколишнім середовищем, у якому особистість повинна враховувати особливості середовища та активно впливати на нього з метою забезпечення задоволення своїх базових потреб та реалізації значущих ланцюгів.

Концепцію адаптації в психології особистості обґрунтував Г.О. Болл, зазначивши необхідність її тлумачення не в тодішньому сенсі (як пристосування до середовища), а в широкому -як єдності взаємно суперечливих процесів. балансування предмета з навколишнім середовищем. Г.А. Болл в

рамках діяльнісного підходу розглядав адаптацію як оптимальну реалізацію особистих внутрішніх можливостей, здібностей людини, її особистісного потенціалу.

Під соціальною адаптацією особистості розуміють специфічну форму соціальної діяльності. Соціальна адаптація або соціально-психологічна, має на увазі процес адаптації особистості до умов соціального середовища, під час якого відбувається зближення цілей, цінностей групи і людини, що до неї належить, засвоєння її норм, традицій, групової культури, входження в рольова структура групи.

Соціально-психологічна адаптація здійснюється в умовах певних адаптаційних можливостей особистості і залежить від її здатності здійснювати відповідні внутрішні перетворення з метою узгодження своїх цілей, установок, бажань, інтересів, прагнень з цілями, установками колективу. Не має місця згоді з твердженням узгодження наших цілей, установок, бажань, інтересів, прагнень з цілями, установками колективу, це є результатом пасивного прийняття стандартів людського суспільства на основі змістовних установок, які погано засвоюються людиною під час виховання.

Активний вплив особистості на середовище, її розвиток і пристосування середовища до себе характеризується спрямованістю вектора діяльності «назовні».

Інший тип процесу адаптації пов'язаний з активною зміною Я, з коригуванням своїх соціальних установок і звичних поведінкових стереотипів: вектор діяльності спрямований «всередину». В останньому випадку відбувається активна самозміна і самоадаптація до навколишнього середовища.

Розвиток наукової думки спонукав дослідників до розробки таких понять, як адаптивність, адаптаційні можливості, адаптаційний потенціал. Адаптивність трактується як рівень фактичної адаптації людини, її соціального статусу та благополуччя - задоволеності чи незадоволеності собою та своїм життям. Людина може бути гармонійною і адаптованою, або гармонійною і

дезадаптованою. Деадаптація завжди психосоматична і протікає в трьох формах: невротичній, агресивно-протестній та капітуляційно-депресивній.

Адаптаційні можливості – це ті властивості, які забезпечують здатність адаптуватися. До них відносяться інстинкти, темперамент, конституція, емоції, рівень вроджених властивостей інтелекту, особливі здібності, зовнішні дані і фізичний стан організму. Адаптаційні можливості людини характеризують здатність швидко й ефективно усувати або компенсувати вплив несприятливих факторів зовнішнього середовища.

Адаптаційні здібності виявляються лише в реальних умовах життя і пов'язуються з рівнем індивідуального здоров'я.

Адаптаційні можливості - як сукупність конституційно-морфологічних, фізіологічних, біоенергетичних, нейродинамічних, психічних, психологічних та інших властивостей людини, які організовані за принципом взаємодії та визначають здатність людини до адаптації до конкретних вимог діяльності, природних та екологічних вимог тощо.

Висновки:

1. На даному етапі не існує однозначного вирішення питання про адаптацію та адаптаційні можливості. Поняття соціальної адаптації також не є двозначним у різних дослідників. Погляди вчених розходяться, продемонстровано різну систематизацію понять. Важливим завданням на цьому етапі є побудова моделі адаптаційного потенціалу, формулювання практичних рекомендацій щодо посилення адаптивності та адаптаційних можливостей у людини.
2. У даній дипломній роботі було розглянуто багато різноманітних аспектів вивчення сутності соціальної адаптації: від її взаємодії із системою соціалізації загальноосвітніх та університетських закладів до пов'язання адаптивного процесу емоційною регуляторною функцією. Кореляція між процесами була проведена успішно, та у ході дослідження було виявлено, що як екстроспективний, так і інтроспективний досвід

нерозривно пов'язаний з механізмами соціального адаптаційного процесу у рівномірній комбінації та визначає протікання успішної інтеграції у соціум кожного індивіда.

3. Під час огляду різноманітних методологічних інструментів дослідження механізму соціальної адаптації у сучасній молоді мій вибір пав на наступні опитувальники та методики – методика діагностики соціально-психологічної адаптації Роджерса-Даймонда, морфологічний тест життєвих цінностей В. Ф. Сопова, Оксфордський тест аналізу особистості, статистичний аналіз за допомогою програми SPSS. Вибіркою стали студенти 1-6 курсів факультету психології КНУ, а також студентів НПУ імені Драгоманова, а саме 112 осіб – 72 дівчини, 40 хлопців, у опитуванні також приймали участь учні іноземного походження в співвідношенню 1:8.
4. Ця наукова робота допомогла мені дослідити зв'язок між соціальною адаптацією та навколишнім та внутрішнім світом людини, з її індивідуальним світоглядом та географічним положенням. Дана інформація може бути корисною, в першу чергу, працівникам у соціальній сфері – педагогам та психологам, а також безпосередньо студентам, як стаття для самоаналізу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків між механізмами соціально-адаптивних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Abishov, S., Polyak, D., Seidullaeva, G., & Kermeshova, Z. (2018). Meaning of fiction in formation of students identity. *Opcción*, 34(85-2), 186-204.
2. Akishina, E.M., Olesina, E.P., and Radomskya, O.I. (2017). Prospects for the development of additional education to art direction in accordance with the call time. URL: <http://www.art-education.ru/electronic->

3. Courtney, S. A. (2018). Teacher Educator-Embedded Professional Learning Model. *International Electronic Journal of Mathematics Education*, 13(3), 103-123. <https://doi.org/10.12973/iejme/2702>
4. Foulkes, L., and Blakemore, S.J. (2018) Studying individual differences in human adolescent brain development. *Nature Neuroscience*. <https://doi.org/10.1038/s41593-018-0078-4>
5. Global Accelerated Action for the Health of Adolescents (2017). Guidance to support country implementation. Geneva: World Health Organization. URL: <http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/255415/9789241512343eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y&ua=1>
6. Holochwost, S.J., Wolf, D.P., Fisher, K.R., O'Grady, K., and Gagnier, K.M. (2018). The Arts and Socioemotional Development: Evaluating a New Mandate for Arts Education. In: Rajan R., O'Neal I. (Eds). *Arts Evaluation and Assessment*. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-319-64116-4_7
7. Malkina-Pykh, I.G. (2017). *Victimology. Psychology of victim behavior*. St. Petersburg: Peter.
8. Mironova, M.D., Zaitseva, N.A., Larionova, A.A., Akhpolova, V.B., Glagoleva, L.E., and Belozerovala, J.M. (2017). Features of innovative personnel management of service companies in the period of implementation of organizational changes. *Eurasian Journal of Analytical Chemistry*, 12(5b): 793-802. <https://doi.org/10.12973/ejac.2017.00211a>
9. Rodinova, N.P., Zaitseva, N.A., Ostroukhov, V.M., Dibrova, J.N., Larionova, A.A., and Yazev, G.V. (2017). Application of the competency model for assessing the effectiveness of the organizational structure in commercial organization. *Man in India*, 97(15): 331-341.

10. Stukalova, O.V. (2017). The system of cultural and creative development of students in the educational environment of higher education institutions in the sphere of culture and art. *Espasios*, 38(56): 33-43.
11. Stukalova, O.V. (2018). Modern areas for improvement of university students' training. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 1(September Special Edition): 1007–1015. <https://doi.org/10.7456/1080SSE/139>
12. Tastan, S.B., & Davoudi, S.M.M. (2017). The Relationship between Organisational Climate and Organizational Innovativeness: Testing the Moderating Effect of Individual Values of Power and Achievement. *International Journal of Business Innovation and Research*, Inderscience Publishers, 12(4): 465-483. <https://doi.org/10.1504/IJBIR.2017.10003335>
13. Berkel, C., Mauricio, A. M., Schoenfelder, E., & Sandler, I. N. (2011). Putting the pieces together: An integrated model of program implementation. *Prevention Science*, 12(1), 23-33. <https://doi.org/10.1007/s11121-010-0186-1>
14. Nagovitsyn, R. S., Chigovskaya-Nazarova, Y. A., Miroshnichenko, A. A., & Svetlana, Y. (2018). The Realization of the System Programme" Health Saving Education" in the Pedagogical University. *European Journal of Contemporary Education*, 7(1), 137-149. <https://doi.org/10.13187/ejced.2018.1.137>
15. Potvin, L., Gendron, S., Bilodeau, A., & Chabot, P. (2005). Integrating social theory into public health practice. *American journal of public health*, 95(4), 591-595. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2004.048017>
16. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., & Pachan, M. (2010). A meta-analysis of after-school programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents. *American journal of community psychology*, 45(3- 4), 294-309. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9300-6>
17. Roth, J., Brooks-Gunn, J., Murray, L., & Foster, W. (1998). Promoting healthy adolescents: Synthesis of youth development program evaluations.

- Journal of research on Adolescence, 8(4), 423-459.
https://doi.org/10.1207/s15327795jra0804_2
18. Luthar, S. S., & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and psychopathology*, 12(4), 857-885.
<https://doi.org/10.1017/S0954579400004156>
19. Blustein, D. L., Prezioso, M. S., & Schultheiss, D. P. (1995). Attachment theory and career development: Current status and future directions. *The Counseling Psychologist*, 23(3), 416-432.
<https://doi.org/10.1177/0011000095233002>
20. Whittemore, R., & Knafl, K. (2005). The integrative review: updated methodology. *Journal of advanced nursing*, 52(5), 546-553.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2005.03621.x>
21. Parkhe, A. (1993). “Messy” research, methodological predispositions, and theory development in international joint ventures. *Academy of Management review*, 18(2), 227-268. <https://doi.org/10.5465/amr.1993.3997515>.
21. Anokhina, T. V. (1996). Pedagogical support as a reality of modern education. *New values of education*. 6, 72-84.
22. Gazman, O. S. (1995). Pedagogical support of children in education as an innovative problem. *New values of education: ten concepts and essays*, 7, 110-124.
23. Mikhailova, N. N. & Yusfin, S. M. (2001) *Pedagogy of support*. MIROS, 208 p. Plotkin, M. (2003). *The theory and practice of schoolchildren social education: PhD Thesis*. 376 p.
24. Selevko, G. K. & Selevko, A. G. (2002). *Social adaptation of schoolchildren: theory and practice*. Kirov, VSHU, 128 p.
25. Subbotina, L. G. (2002). *Psychological and pedagogical support of students in the context of studentcentered learning: PhD Thesis*. Kemerovo: Kemerovo State University, 213 p.

26. Yakimanskaya, I. S. & Yakunin, O. (1998). A learner-centered lesson: planning and conduct technology. *The school Director*, 3. 65-73
- Gazman, O. S. (1995). Pedagogical support of children in education as an innovative problem. *The new values of education: 10 concepts and essays*.
27. Golovanova, N. F. (2004). *Socialization and education of the child*.
28. Ermolaev, O. Yu. (2003). *Mathematical statistics for psychologists: MPSI-Flinta*.
29. Karakovskii, V. A. (1993). *Becoming a man. General human values – foundation for a holistic educational process. creative pedagogy*.
- Kolominsky, Ya. L. (1987). *A man among men*.
30. Mikhailova, N. N. & Yusfin, S. M. (2001). *Pedagogy of support*. Moscow: MIROS.
31. Rubinshtein, S. L. (1997). *Selected philosophical and psychological works: Foundations of ontology, logic and psychology*. Academy of Sciences, Institute of Psychology: Nauka.
32. Simonova G. I. (2005). *Pedagogical support students' social adaptation*. Kirov, VGGU. Simonova G. I. (2004). *Social adaptation of pupils: Theory and Practice*. Kirov, VGGU.
33. Strokova, T. A. (2002). *Pedagogical support and assistance in modern educational practice*, *Pedagogy*, 4, 21.
34. Subbotina, L. G. (2002). *Psycho-pedagogical support of pupils in a student-centered learning*. Doctoral dissertation, Kemerovo: KSU.
35. Shpak, L. L. (1992). *Socio-cultural adaptation: the nature, directions, mechanisms of implementation*. Kemerovo.
36. Yakimanskaya, I. S. & Yakunina O. (1998). *Personality-oriented lesson: planning and technology implementation*. *Head teacher*, 3, 65-73.
37. Romm, M. V. (2003). *Social adaptation of the person as an object of philosophical analysis*. Doctoral dissertation. Tomsk, TSU.
38. Krivtsova, S. V. (1997). *A teenager at the crossroads of epochs*. *Genesis*.

39. Miloslavova, I. A. (1974). The concept and structure of social adaptation.
Abstract of Doctoral dissertation. Leningrad: LGPI.
40. Mudrik, A. V. (2001). Communication in education.